

РОЛЬ ВИЩОЇ ШКОЛИ В УКРАЇНИ У ВІДТВОРЕННІ ГЕНДЕРНОГО СИМВОЛІЧНОГО ПРОСТОРУ: ФОРМУВАННЯ ГЕНДЕРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ

Валерія МОТУЗ

Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького,
v.k.motuz@ukr.net

Під гендерною компетентністю прийнято розуміти характеристику, яка не дозволяє особистості бути суб'єктом чи об'єктом ситуації гендерної нерівності. Фактично це означає, що компетентна щодо гендерних питань особистість повинна мати уявлення про дискримінаційні гендерні практики, вміти уникати їх ініціювання, мати уявлення про логіку протистояння сексистським впливам [2, с. 65].

У разі сформованості гендерної компетентності можна говорити про готовність особистості до гармонійної взаємодії з представниками обох статей на соціальному рівні, а також про здатність особистості знижувати тривожність у ситуації дифузії гендерної самоідентичності [1, с. 51].

Тож, гендерно компетентна особистість має егалітарні гендерні уявлення, її свідомість не знаходиться під тиском гендерних стереотипів, а в якості комунікативних стратегій відносно представників своєї та іншої статі гендерно компетентна особистість вибирає реалізацію партнерської моделі взаємовідносин [2, с. 67].

Контент-аналіз проблеми формування гендерної компетентності у студентства показує, що гендерна компетентність повинна включати уміння комплексної деконструкції соціальних явищ з метою відстеження факторів і механізмів формування дискримінаційних практик у соціумі [1, с. 54].

Досить потужним інструментом у цьому напрямку є система вищої освіти. Гендерна компетенція, яка включена у стандарт вищої освіти в якості самостійної універсальної компетенції, спрямованої на розвиток таких якостей студента як можливість організації роботи в колективі з толерантним сприйняттям не лише культурних, етичних, релігійних, а й гендерних відмінностей. Можна з упевненістю говорити про сформованість в українського студентства гендерної компетентності, зокрема окремих структурних компонентів, однак університети мають продовжувати цілеспрямовану політику щодо її формування [2, с. 70].

Визначальна функція вищої школи полягає у підготовці конкурентноспоможного на ринку праці професіонала. Суспільні вимоги до такого фахівця зводяться до наступних параметрів: грамотність, наявність уявлень про сучасні технології виробництва, репрезентація та впровадження матеріального і інтелектуального продукту або послуг [1, с. 55].

В українському суспільстві професіоналізм відноситься до тих характеристик особистості, які не мають прив'язки до статі. Українській освітній системі не властива сегрегація за гендерною ознакою, де приміром, за дівчатами закріплюється робота в школі, а за юнаками – інженерно-технічна справа [2, с. 71].

Тобто, йдеться про відсутність у нашій державі проблеми стереотипізації колективної свідомості, що перешкоджала б вільній реалізації особистісних життєвих стратегій жінці чи чоловікові.

Провідна роль у процесі формування особистості та відтворення гендерного символічного простору належить закладам вищої освіти. Наш теоретичний виклад базується на результатах емпіричного дослідження, проведеного Центром гендерних досліджень і комунікацій Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького в першому семестрі 2019/2020 н. р. Вибірка включала 200 студентів (54,0 % – дівчата і 46,0 % – юнаки, похибка 1,4 %) денної форми навчання різних спеціальностей навчально-наукових інститутів (міжнародних відносин, історії та філософії). Вік респондентів: 17–23 роки.

Визначення рівня сформованості гендерної компетентності студентів відбувалось у таких напрямках: встановлення респондентами фактів наявності гендерних маркерів в університеті; визначення ступеня суб'єктивного благополуччя в гендерному просторі навчального закладу; критичне осмислення та оцінка гендерної асиметрії, сексизму й т. п.; умови та механізми формування гендерної компетентності в університетському середовищі.

Центральне місце в розробленій анкеті займало питання визначення ступеня гендерної чутливості університетського простору, а також тема фіксації механізмів формування, підтримування та коригування гендерних нормативів у вищій школі.

Результати емпіричного дослідження та їх обговорення показало наступне:

– студенти-історики обізнані в гендерних питаннях, більшість з них знають відмінність між поняттями «гендер» і «стать»;

– всі питання, пов'язані з темою гендеру, розглядались переважно в бінарній площині;

– студенти схильні трактувати проблеми, пов'язані з гендером і статтю, у рамках стратегії особистісної ідентичності, але не як категорію політичної чи економічної сфери. Зокрема, коли йшлося про структурний рівень, то студенти наводили аргументи об'єктивістського, нормативного та політико-правового характеру на користь вже сформованого в нашому суспільстві гендерного порядку, а як тільки справа стосувалася особистісних ситуацій, то все зводилось до індивідуального вибору людини;

– студенти не проблематизували гендерний символічний порядок. Наприклад, певні факти гендерної асиметрії у свідомості студентської молоді не підпадали під поняття «дискримінація». В основному, при аналізі таких фактів відповідь мала моральне звучання, наприклад, турбота держави про репродуктивне здоров'я жінки;

– деякі студенти певною мірою скептично віднеслись до обговорення у публічному просторі проблем пов'язаних зі статтю та гендером, аргументуючи свою позицію тим, що у нашій країні відсутня гендерна дискримінація та сексизм, тому ці питання не є актуальними. Категоричними були як юнаки, так і дівчата;

– в описі та аналізі гендерних ситуацій студенти обох статей в основному заперечували наявність дискримінаційних ситуацій пов'язаних у власному житті.

Результати емпіричного дослідження доводять, що студенти-історики достатньо обізнані в гендерній тематиці, вони мають адекватні уявлення про зміст ключових понять, механізми та логіку формування гендерної ідентичності, можуть навести приклади гендерної асиметрії.

Отже, результати досліджень засвідчують, що гендерна компетентність має включати навички деконструкції соціальних явищ задля відстеження фактів і механізмів формування дискримінаційних практик. Її формування вимагає осмислення та концептуалізацію вітчизняного та закордонного досвіду щодо гендеру та статі. Отримані висновки дозволяють стверджувати, що найпотужнішим інструментом у цьому напрямку є система освіти, тому наявність гендерної компетентності в освітньому стандарті вищої школи в якості самостійної універсальної компетенції, спрямованої на формування вмінь працювати у колективі, толерантно сприймати гендерні відмінності усіх його членів, позитивно впливає на виховання особистості майбутнього фахівця.

Література

1. Воронка М. І. Педагогічні умови формування гендерної культури студентів. *Особистісно-професійний розвиток учителя нової української школи: світові освітні практики, український контекст* : матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнародною участю, 6–8 червня 2019 р. Мелітополь : ФОП Однорог, 2019. С. 50–55.
2. Калько І. В. Гендерна культура в духовно-моральному розвитку студентської молоді. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2012. Вип. 3. С. 65–71.

ГЕНДЕРНА ОСВІТА ЯК ЧИННИК СТАНОВЛЕННЯ ЕГАЛІТАРНОЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ-ПЕДАГОГА У ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Юлія НЕЧИТАЙЛО

Балаклійський педагогічний фаховий коледж

Комунального закладу

«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради,

ylichanechetajlo87@gmail.com

В умовах європейської інтеграції України особливо актуальним постає проблема модернізації освіти, її спрямованість на формування особистості, яка готова до змін, навчання упродовж усього життя, зможе застосовувати отримані знання в практичній діяльності. З цією метою Міністерством освіти і науки України було розроблено Концепцію Нової української школи, у якій визначено 10 ключових компетентностей: спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами, спілкування іноземними мовами, математична компетентність, основні компетентності у природничих науках і технологіях, інформаційно-цифрова компетентність, уміння вчитися впродовж життя, ініціативність і підприємливість, соціальна та громадянська компетентності, обізнаність та самовираження у сфері культури, екологічна грамотність і здорове життя [1]. Цей перелік компетентностей можна визначити як мету для самовдосконалення кожної людини, зокрема,